

Konsonanter obstruerter:	Cj-forbindelser	Vokaler									
1. <i>k g x > Ȑ x Ȑ w / _V_{+pal}</i>	14. <i>kj̄ gj̄ xj̄ > Ȑ x Ȑ w</i>	19. <i>V > V / _RC</i>									
2. <i>k g x > Ȑ s (ȝ) c / _yj̄ aij̄</i>	15. <i>s(R)j̄ z(R)j̄ > w(R) Ȑ s(R)</i>	20. <i>a > Ȑ</i>									
3. <i>k g x > Ȑ s (ȝ) c / V_{+pal} -</i>	16. <i>t(r)j̄ d(r)j̄ > wtr(p) Ȑ s(p)</i>	21.1. <i>e > Ȑ / _j̄</i>									
4. <i>k g > Ø / _x̄</i>	17. <i>nj̄ l̄ r̄ > Ȑ Ȑ Ȑ</i>	21.2. <i>e > Ȑ / _ȳ</i>									
5. <i>k g t d p b s z̄ > Ø / _s̄</i>	18. <i>pj̄ bj̄ mj̄ > Ȑ Ȑ Ȑ</i>	21.3. <i>e > Ȑ / #_</i>									
6. <i>p b > Ø / _t̄</i>		21.4. <i>e > Ȑ / #_</i>									
7. <i>t d p b > Ø / _n̄</i>		22.1. <i>i > Ȑ (Ȑ) / _j̄</i>									
8. <i>d > Ø / _m̄</i>		22.2. <i>i > Ȑ / #_</i>									
9. <i>t d > Ø / _l̄</i>		22.3. <i>i > Ȑ / #_</i>									
10.1 <i>k g > Ø / _fV_{pal}</i>		23.1. <i>u > Ȑ / _ī</i>									
10.2 <i>k g > w / _fV_{pal}</i>		23.2. <i>u > Ȑ / #_</i>									
11. <i>t d > c / _t̄</i>		24. <i>Ȑ > Ȑ</i>									
halvvokaler:	Aflyd										
12. <i>Ȑ > Ȑ</i>	<table border="1"> <thead> <tr> <th><i>V</i></th> <th><i>V_L</i></th> <th><i>V_Ø</i></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>a</i></td> <td><i>Ȑ</i></td> <td><i>Ø</i></td> </tr> <tr> <td><i>e</i></td> <td><i>Ȑ</i></td> <td><i>Ø / _U</i> <i>i / #_</i></td> </tr> </tbody> </table>	<i>V</i>	<i>V_L</i>	<i>V_Ø</i>	<i>a</i>	<i>Ȑ</i>	<i>Ø</i>	<i>e</i>	<i>Ȑ</i>	<i>Ø / _U</i> <i>i / #_</i>	
<i>V</i>	<i>V_L</i>	<i>V_Ø</i>									
<i>a</i>	<i>Ȑ</i>	<i>Ø</i>									
<i>e</i>	<i>Ȑ</i>	<i>Ø / _U</i> <i>i / #_</i>									
13. <i>Ȑ > j̄ / #_</i>											

Thomas Olander • Anders Richardt Jørgensen

Oversigt

over

det oldkirkeslaviske verbalsystem

0. udg., 2. opl.

København 2003

olander@staff.hum.ku.dk
staff.hum.ku.dk/olander/editiones/

Endelser - morfonemisk

Forord

Formålet med udformningen af denne oversigt har været at give læseren et overblik over det oldkirkeslaviske verbal- system som system - de morfonemiske rekonstruktioner tjener til at forenkle systemet og overskueliggøre de processer der har ført til dets nuværende udseende.

På denne måde sigter opstillingen mod at være en både synkron og diakron hjælp ved studiet af oldkirkeslavisk og andre slaviske sprog.

Morfonemerne er ikke opstillet udelukkende på grundlag af intern rekonstruktion - hvor der ud fra interne kriterier har kunnet rekonstrueres to forskellige, lige simple morfonemer, er det diakront 'rigtige' blevet valgt. Hvis der derimod har været modstrid mellem et diakront 'rigtigt' og et synkront enklere morfonem, er den synkront enkleste forklaring som regel blevet valgt.

Dæksymboler

X = en rods forlyd (oftest irrelevant for gruppeinddelingerne)

C = konsonant

V = vokal

V_\emptyset = vokal i nultrin

V_L = vokal i langtrin

$R = r \ l \ m \ n \ \dot{u} \ \dot{i}$

$N = m \ n$

$U = \dot{u} \ \dot{i}$

$\hat{K} = \dot{\hat{k}} \ g \ x$

Hvis en rods nultrin ikke er forudsigeligt ud fra aflyds- skemaet, står det anført efter fuldtrinnet i skemaet.

præsens			imperativ			præsensparticipier		
I, II, III	IV	V	I, II, III	IV	V	I, II, V	III	IV
-(-)n	-an	-mi	-	-	-	akt.	akt.	akt.
-(e-)xej	-xej	-sej	-aj	-Ø	-i	-ū (-anti-)	-en (-anti-)	-n (-nti-)
-(e-)tu	-tu	-tu	-a	-Ø	-i			
-(e-)mu	-mu	-mu	-	-	-	pass.	pass.	pass.
-(e-)te	-te	-te	-ajmu	-mu	-imu			
-(a-)ntu	-ntu	-i-ntu	-ajte	-te	-ite			
-(e-)uaj	-uaj	-uaj	-ajuaj	-uaj	-iuaj			
-(e-)tā	-tā	-tā	-atā	-tā	-itā			
-(e-)te	-te	-te	-	-	-			

imperfektum			anden inf.-stamme			Præsens- / infinitivstamme		
-ā-x-u			-ā-x-amu			-ā-x-uu		
-ā-x-e			-ā-s-te			-ā-x-ee		
-ā-x-e			-ā-x-an			-ā-x-e		
inf.-st. på -ā- eller -ē-			andén inf.-stamme			-ā-x-amu		
inf.-st. + endelserne			prs.-st. + endelserne			-ē-ā-x-ete / -ē-ā-s-te		
						-ē-ā-x-an		
						-ā-x-ayaj		
						-ā-x-elā / -ā-s-tā		
						-ā-x-ete / -ā-s-te		

aorist I	aorist IIA			aorist IIB
Dannes ikke til rodder på $V\ R$	ved inf.-st. på -C er rodten i langtrin			Dannes ikke til rodder på $V\ R$
-u	st. på k g x	r l U V	st. på t d p b s z	-a-xu
-e	[=aor. I]	-Ø (a)	[=aor. I]	[=aor. I]
-e	[=aor. I]	-Ø (a)	[=aor. I]	[=aor. I]
-amu	-xamu		-samu	-a-xamu
-ete	-ste		-ste	-a-sle
-an	-xen		-sen	-a-xen
-ayaj	-xayaj		-sayaj	-a-xayaj
-elā	-stā		-stā	-a-slā
-ete	-ste		-ste	-a-sle
(a) I st. f. -Ø optræder ved visse verber endelsen -tu. Verber fra kl. V har -Ø eller -stū.				
(b) Ved verber med infinitivstamme på -N breder typen med -x- sig på bekostning af -s-typen. Verber fra klassie II bojes dog altid med -x-.				
infinitiv -ej	prt. ptc. akt. I	prt. ptc. akt. II	prt. ptc. pass.	
supinum -tu	st. på -C og -i st. på -V	-u (-usj-) -y-u (-usj-)	-l-	st. på -C -en- st. på -V -n-

Paradigmer - morfonemernes realisering

præsens			imperativ		præsensparticipier			
I,II,III	IV	V	I,II,III	IV	V	akt.	akt.	akt.
НЕСЖ	свѣштж	дамъ	неси	свѣти	дајдъ	акт.	акт.	акт.
НЕСЕШИ	свѣгтиши	даси	неси	свѣти	дајдъ	несы	пиша	свѣтла
НЕСЕТЬ	свѣгтить	дастъ	неси	свѣти	дајдъ	(несжшта)	(пишшшта)	(свѣтлшшта)
НЕСЕМЪ	свѣгтиմъ	дамъ	несчмъ	свѣтимъ	дајдимъ	акт.	акт.	акт.
НЕСЕТЕ	свѣгтите	дасте	несчте	свѣтите	дајдите	pass.	pass.	pass.
НЕСЖТЪ	свѣгтатъ	дајдатъ	-	-	-	несомъ	пишемъ	свѣтимъ
НЕСЕВЪ	свѣгтивѣ	давѣ	несчвѣ	свѣтивѣ	дајдивѣ			
НЕСЕТА	свѣгтита	даста	несчта	свѣтита	дајдита			
НЕСЕТЕ	свѣгтите	дасте	-	-	-			

imperfektum

	бъраахъ бърааше бърааше		несѣахъ несѣаше несѣаше
inf.-st. på -i- eller -e-	бъраахомъ бъраашетe бъраахъ	anden inf.-stamme	несѣахомъ несѣашете несѣахъ
Ofte kontraheres -aa- til -a- og -ka- til -k-.	-ka- til -k-.		несѣаховѣ несѣашета несѣашете
	бърааховѣ бъраашета бъраашете		

aorist I	aorist II A				aorist II B
ст. på k g x	ст. på r / U V	ст. på t d p b s z	ст. på N	несохъ [НЕСЕ] [НЕСЕ]	
можъ	тѣхъ	бъраахъ	нѣсь	пласъ/пахъ	
може	[тѣче]	бъра	несе	па	
може	[тѣче]	бъра	несе	па	
могомъ	тѣхомъ	бъраахомъ	нѣсомъ	пласомъ/пахомъ	несохомъ
можете	тѣсте	бърасте	нѣсте	пласте	несосте
мож	тѣша	бъраша	нѣса	паса/паша	несосша
моговѣ	тѣховѣ	бърааховѣ	нѣсовѣ	пласовѣ/паховѣ	несоховѣ
можета	тѣста	бъраста	нѣста	пласта	несостга
можете	тѣсте	бърасте	нѣсте	пасте	несосте

infinitiv	нести	prt. ptc. akt. I	ст. пâ -C og -i	несъ (несъш-)	prt. ptc. akt. II	ст. пâ -C	несенъ	prt. ptc. pass.	ст. пâ -V	бъранъ
supinum (a)	нести		ст. пâ -C og -i	несъ (несъш-)						

(a) Ved infinitivstammer på -k- overføres infinitivens -шт- til supinum - lydregel 10.1 virker altså ikke her.

Klasse IA - én (monosyllabisk) stamme i alle former

rod	præsens	infinitiv	aorist II A
XVG-	XVG-	XVC-	XV _L C-
nes- 'bære'	НЕСЖ НЕСЕШИ	НЕСТИ	Нѣсь ^{25.3} [НЕСЕ]
bad- 'stikke'	БОДЖ БОДЕШИ ²⁰	БОСТИ ^{20; 11}	БАСЬ ²⁴ [БОДЕ]
play- 'sejle'	ПЛОВЖ ПЛОВЕШИ ^{20; 12}	ПЛОУГЪ ПЛОН ^{19; 32}	
bei- 'slå'	БИЖ БИКШИ ^{21.1}	БИЧУ ³⁵	БИЧЪ БИ(ТЬ) ^{19; 35}
pai- 'syngে'	ПОЖ ПОКШИ ²⁰	Пѣти ^{34.2}	Пѣхъ Пѣ(ТЬ) ^{19; 34.2}
tek- 'løbe' (a)	ТЕКЖ ТЕЧЕШИ ¹	Тешти ^{10.2}	Тѣхъ Тѣ(ТЬ) ^{25.3 [ТЕЧЕ]}
berg- 'sorge' (b)	БРѢЖЖ БРѢЖЕШИ ^{25.3; 1}	Брѣшти ^{25.3; 10.2}	Брѣхъ Брѣ(ТЬ) ^{25.3; 1}

rod	præsens	infinitiv	aorist II A
XVR(C)- (c)	XV _Ø R(C)-	XVR(C)-	XVR(C)-
kejt- 'ære' (c)	ЧЧТЖ ЧЧТЕШИ ^{1; 22.3}	ЧИСТИ ^{1; 35}	ЧИСЬ ^{1; 35} [ЧИТЕ ^{1; 22.3}]
уерз- 'åbne'	ВРѢЗЖ ВРѢЗЕШИ ³⁰	ВРѢСТИ ²⁹	ВРѢСЬ ²⁹ [ВРѢЗЕ ³⁰]
saup- 'stro'	СУПЖ СУПЕШИ ^{23.2}	СОУТИ ^{32; 6}	-
pen- 'spænde'	ПЫЖ ПЫНЕШИ ^{22.3}	ПЛТИ ³⁷	ПЛАСЬ/ПАХЪ ПА ³⁷
ger- 'ofte' (d)	ЖЪРЖ ЖЪРЕШИ ^{1; 22.3}	ЖРѢТИ ^{1; 29/}	ЖРѢХЪ ЖРѢ ^{1; 30}

rod	præsens	infinitiv	aorist I
XVG-	XVG-	XVC-	XVC-
mag- 'kunne'	МОЖЖ МОЖЕШИ ^{20; 1}	МОШТИ ^{20; 10.2}	МОГЪ ²⁰ МОЖЕ ^{20; 1}
krad- 'stjæle'	КРАДЖ КРАДЕШИ ²⁴	КРАСТИ ^{24; 11}	КРАДЪ КРАДЕ ²⁴
id- 'gå' (e)	ИДЖ ИДЕШИ ^{22.2}	ИТИ ^{22.2} (f)	ИДЪ ИДЕ ^{22.2}
XVC-	XV-n-C-	XVC-	XVC-
leg- 'lägge sig'	ЛАГЖ ЛАЖЕШИ ^{37; 1}	ЛЕШТИ ^{10.2}	ЛЕГЬ ЛЕЖЕ ¹
s�d- 'sætte sig'	СЛАДЖ СЛАДЕШИ ^{19; 37}	СѢСТИ ^{25.3; 11}	СѢДЬ СѢДЕ ^{25.3}

(a) Verber med rodstrukturen XeK- har i imperativ rodten i nultrin, altså XiK-.

(b) Verberne berg- og velk- danner præteritale participier med rodten i nultrin.

(c) Verber af denne struktur danner aor. I, aor. II B samt præteritale ptc. ud fra præsensstammen.

(d) Verbet ger- har en parallel infinitivstamme med nultrin.

(e) Roden id- danner præteritale participier ud fra rodten xid-.

(f) Infinitiven ити er dannet uden rodens -d-.

Klasse IB - infinitivstamme på -â-

rod	præsens	infinitiv
XVR(C)-	XVR(C)-	XV _Ø R(C)-â-
ber- 'bære'	БЕРЖ БЕРЕШИ	БъРАХЪ БъРА ^{22.3; 24}
gen-:yun- 'jage' (a)	ЖЕНЖ ЖЕНЕШИ ¹	ГъНАХЪ ГъНА ^{23.2; 24}
geid- 'vente' (a)	ЖИДЖ ЖИДЕШИ ^{1; 35}	ЖъДАХЪ ЖъДА ^{1; 22.3; 24}
zey-:zhy- 'kalde'(a)	ЗОВЖ ЗОВЕШИ ^{21.2; 12}	ЗъВАХЪ ЗъВА ^{23.2; 12; 24}
sm�q-:sm�ej- (refl.) 'le'	СМѢКЖ СМѢКШИ ^{25.3; 13}	Сминахъ Смина ^{22.1; 13; 24}
XVC-	XVC-	XVC-â-
kay- 'smede'	КОВЖ КОВЕШИ ^{20; 12}	КОВАХЪ КОВА ^{20; 12; 24}
ү��- 'vaje'	В��Ж В��КИШИ ^{25.3; 13; 24}	Вѣкахъ вѣка ^{25.3; 13; 24}
tuk- 'stode'	ТЪКЖ ТЪКЕШИ ^{23.2; 1}	Тъкахъ тъка ^{23.2; 24}

ja d- 'kore'

идж идеши^{25.1}

иджати^{25.1} (b)

(a) Disse verber kan også danne imperfektum ud fra præsensstammen.

(b) Kun infinitiv, supinum og fakultativt præt. ptc. akt. I bruger stammen ja x-.

klasse I
prs. på -e/-a-

klasse II

prs. på -ne/-a-

Infinitivstamme på -nan- (undt. -Ø- i **стати**).

rod	præsens	infinitiv	aorist I	aorist II A
<i>XC-</i> (a)	<i>XC-n-</i>	<i>XC-nan-</i>	<i>XC-</i>	<i>XC-nan-</i>
<i>dvīg-</i> ‘bevæge’ (a)	ДВИГНІЖ ДВИГНЕШІ ^{26.1}	ДВИГНЯХТИ ^{26.1; 36}	ДВИГТЬ ^{26.1}	ДВИГНУХЪ ДВИГНІХЪ ^{26.1; 36}
<i>XV-</i>	<i>XV-n-</i>	<i>XV-nan-</i>	-	<i>XV-nan-</i>
<i>mi-</i> ‘gå forbi’	МИНЖ МИНЕШІ ^{26.1}	МИНЖТИ ^{26.1; 36}	-	МИНЖЪ МИНІХЪ ^{26.1; 36}
<i>XV-</i>	<i>XV-n-</i>	<i>XV-</i>	-	<i>XV-</i>
<i>stā-</i> ‘stille sig’	СТАНЖ СТАНЕШІ ²⁴	СТАТИ ²⁴	-	СТАХЪ СТА ²⁴

(a) Præteritumsformerne til denne type verber kan dannes både af infinitivstammen på -nan- og direkte af rodten; ved siden af det regelmæssige præt. ptc. pass. **ДВИЖЕНЬ** findes **ДВИГНОЕНЬ**.

klasse III

prs. på -je/-a-

Klasse III 1 - primære verber

Klasse III 1 A - én (monosyllabisk) stamme i alle former

rod	præsens	infinitiv	aorist II A
<i>XV(R)-</i>	<i>XV(R)-j-</i>	<i>XV(R)-</i>	<i>XV(R)-</i>
<i>bar-</i> ‘kæmpe’	БОРІК БОРІШІ ^{20; 17}	БРАТН ²⁸	БРАХЪ БРІ ²⁸
<i>zna-</i> ‘kende’	ЗНАІК ЗНАІШІ ^{24; 13}	ЗНАТН ²⁴	ЗНАХЪ ЗНА ²⁴
<i>gin-</i> ‘hoste’	ЖЫЛІК ЖЫЛІШІ ^{1; 22.3; 17}	ЖАТН ^{1; 37}	ЖАСЬ/ЖАХЪ ЖА(ТЬ)І; 37
			aorist I
<i>XVC-</i>	<i>XV-n-C-j-</i>	<i>XVC-</i>	<i>XVC-</i>
<i>-rej-</i> ‘finde’	РІШІТК РІШІТЕШІ ^{19; 37; 16}	РІКЕРН ^{25.3; 11}	РІКТВ РІКТЕ ^{25.3}

Klasse III 1 B - infinitivstamme på -ā-

rod	præsens	infinitiv	aorist II A
<i>XVC-</i>	<i>XVC-j-</i>	<i>XVC-ā-</i>	<i>XVC-ā-</i>
<i>zūb-</i> ‘ryste’	ЗЫБАВІК ЗЫБАІШІ ^{27; 18}	ЗЫБАТН ^{27; 24}	ЗЫБАХЪ ЗЫБА ^{27; 24}
<i>XVR-</i>	<i>XVR-j-</i>	<i>XV_oR-ā-</i>	<i>XV_oR-ā-</i>
<i>stel-</i> ‘Bredde ud’	СТЕЛАІК СТЕЛАІШІ ¹⁷	СТЫЛАТН ^{22.3; 24}	СТЫЛАХЪ СТЫЛА ^{22.3; 24}
<i>þjæw-/þjæw-</i> ‘spytte’	ПЛЮІК ПЛЮІШІ ^{18; 33; 13}	ПЛЬВАТН ^{18; 23.1; 12; 24}	ПЛЬВАХЪ ПЛЬВА ^{18; 23.1; 12; 24}

Klasse III 2 - afledte verber

Klasse III 2 A - én stamme i alle former

rod	præsens	infinitiv	aorist II A
<i>XC-</i>	<i>XC-ā/-ē-</i>	<i>XC-ā/-ē-</i>	<i>XC-ā/-ē-</i>
<i>dēl-</i> ‘arbejde’	ДѢЛАІК ДѢЛАІШІ ^{25.3; 24; 13}	ДѢЛАТН ^{25.3; 24}	ДѢЛАХЪ ДѢЛА ^{25.3; 24}
<i>im-</i> ‘have’ (a)	ИМЕІК ИМЕІШІ ^{22.2; 25.3; 13}	ИМЕТН ^{22.2; 25.3}	ИМЕХЪ ИМЕ ^{22.2; 25.3}
<i>gel-</i> ‘ønske’	ЖЕЛІК ЖЕЛІШІ ^{1; 25.3; 13}	ЖЕЛТН ^{1; 25.3}	ЖЕЛХЪ ЖЕЛ ^{1; 25.3}

(a) Verbet *im-* kan i pris. også bojes **ИМАЛЬ**, **ИМАШІ**, **ИМА...** **ИМЖТЬ**; pris. ptc. **ИМЫ**.

forts. af
klasse III

prs. på -je/-a-

Klasse III 2 B - infinitivstamme på -ā-

rod	præsens	infinitiv	aorist II A
<i>XC-</i>	<i>XC-ā/-ē-</i>	<i>XC-ā/-ē-</i>	<i>XC-ā/-ē-</i>
<i>kayf-</i> ‘kobe’	КОУПОУІК КОУПОУІШІ ^{32; 13}	КОУПОВАТН ^{32; 20; 12; 24}	КОУПОВАХЪ КОУПОВА ^{32; 20; 12; 24}

Klasse IV A - én stamme på -i- i alle former

rod	præsens	infinitiv	aorist II A
<i>XC-</i>	<i>XC-i-</i>	<i>XC-i-</i>	<i>XC-i-</i>
<i>svēt-</i> ‘oplyse’	СВІШТН ^{25.3; 26.2; 16}	СВІТТИН ^{25.3; 26.1}	СВІТИХЪ СВІТИ ^{25.3; 26.1}
<i>svēti-</i>	СВІТИШІ ^{25.3; 26.1}		

klasse IV

prs. på -i-

Klasse IV B - præsensstamme på -i-, infinitivstamme på -ē-

rod	præsens	infinitiv	aorist II A
<i>XC-</i>	<i>XC-i-</i>	<i>XC-ē-</i>	<i>XC-ē-</i>
<i>třip-</i> ‘lide’	ТРЫПН ^{30; 26.2; 18}	ТРЫПІТН ^{30; 25.3}	ТРЫПЕХЪ ТРЫП ^{30; 25.3}
<i>slūx-</i> ‘høre’	СЛЫШН ^{30; 26.1}	СЛЫШАТИН ^{27; 1; 25.2}	СЛЫШАХЪ СЛЫША ^{27; 1; 25.2}
<i>slūxi-</i>	СЛЫШІШН ^{27; 26.1; 1}		

klasse V

atematisk pris.

rod	præsens	infinitiv	aorist II A
<i>XVC-</i>	<i>XVC-</i>	<i>XVC-</i>	<i>XVC-</i>
<i>ēd-</i>	ЕМЛЬ ЕМСН	ЕСТИН	ЕСТЬ Е(СТЬ)
<i>dād-</i>	ДАЛЬ ДАСН	ДАТИН (c)	ДАХЪ ДА(СТЬ)
<i>es-, s-, bū-</i> ‘være’ (b)	ЕСМЬ ЕСН	БЫТИ	БЫХЪ БЫ(СТЬ)
<i>XVC-</i>	<i>XVC-</i>	<i>XVC-ē-</i>	<i>XVC-ē-</i>
<i>yēd-</i>	В'ЕМЛЬ В'ЕСН	В'ЕДІТН	В'ЕДАХЪ В'ЕД

(a) Verbet *es-* har følgende afvigende former: ipf.-stamme *b-* (**Б'ЕАХЪ/Б'ЕХЪ** **Б'ЕШЕ/Б'Е**);

(b) Af stammen *s-* danner kun den uregelmæssige præs. 3. pl. **СЖТЬ** og pris. ptc. akt. **СЫ** (**СЖШТ**).

(c) Verbet *dād-* danner infinitiv ud fra stammen *dā-*.